

Els nius de metralladores del litoral de la Selva durant la Guerra Civil (1936-1939)

ADRIÁN CABEZAS SÁNCHEZ
Doctor en història. Membre de GRIEGC*

Resum: L'article tracta sobre la fortificació i defensa de la costa catalana, en concret a la comarca de la Selva, durant la Guerra civil per part de l'exèrcit republicà en previsió d'un possible desembarcament de les forces rebels, un aspecte fins ara poc tractat. El desplegament i les despeses realitzades, sobretot en la construcció de nius de metralladores, no va tenir utilitat, ja que aquest front no va ser gaire actiu. S'analitza la documentació militar disponible sobre el tema.

Paraules clau: Guerra civil, la Selva, fortificació, defensa, litoral, metralladores

Abstract: *This paper is about the efforts made by the republican army to fortify and defend the Catalan coast, specifically in the Selva region, during the Spanish Civil War in anticipation of a possible landing of the rebel forces, an aspect which had remained largely unstudied until now. The deployment and the expenses incurred, especially for the construction of machine gun nests, were useless in the end, as that front was not very active. The paper also includes an analysis of the available military documentation on the subject.*

Keywords: *Civil war, Selva region, fortification, defence, coastline, machine gun*

* L'autor d'aquest article es va doctorar el 2013 a la Universitat de Barcelona amb la tesi doctoral *La defensa de la costa a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*, amb la màxima qualificació. Des del 2014 forma part del Grup de Recerca i d'Investigació d'Espais de la Guerra Civil (www.griegc.com).

Tot i l'extensa bibliografia disponible sobre la Guerra Civil, la defensa de la costa republicana durant el conflicte, especialment a Catalunya, és un dels temes menys tractats encara avui dia, i és força desconegut pel públic en general. Val a dir, però, que totes les poblacions costaneres catalanes es van implicar en la defensa del litoral, especialment en la construcció de posicions defensives que poguessin fer front a un hipotètic desembarcament de tropes franquistes.

Cal dir que el primer desembarcament de tropes important de la guerra el va protagonitzar el bàndol republicà, quan forces republicanes procedents de Catalunya i València van desembarcar a Eivissa i Mallorca, en una operació ràpida per intentar recuperar les dues illes per a la causa republicana, després que hi hagués triomfat la revolta militar.¹ L'operació de desembarcament republicà va resultar un èxit especialment per l'escassa vigilància franquista de la costa de les Illes Balears, acció que es va traduir en la recuperació de l'illa d'Eivissa a principi d'agost de 1936. A mitjans del mateix mes, els republicans també van aconseguir amb èxit desembarcar a la part més oriental de l'illa de Mallorca. Però en aquest cas, la desorganització republicana i l'ajuda italiana que van rebre les tropes franquistes, juntament amb la tenacitat d'aquestes per mantenir les seves posicions, va fer que l'operació de Mallorca acabés en una desfeta pels republicans, que van abandonar la campanya durant els primers dies de setembre. Molt poc temps després, quedaven en mans franquistes novament l'illa d'Eivissa i la totalitat de l'illa de Mallorca.

A causa de la facilitat amb què les tropes republicanes van desembarcar a les Balears, i en previsió que tropes franquistes poguessin realitzar un desembarcament a Catalunya procedent de Mallorca, ràpidament es va començar a vigilar i a fortificar la costa catalana. D'aquesta manera es va començar a enviar al litoral forces de milicians, que reforçaven les forces del cos de carrabiners, encarregades fins aleshores de la vigilància de la costa.² De la mateixa manera, es va començar a establir una xarxa d'observatoris de vigilància a tot el litoral català, amb l'objectiu de poder vigilar tots els moviments de vaixells o d'avions que s'apropessin a la costa catalana. En aquest mateix període es van començar a construir les primeres posicions defensives, entre les quals destacaven les trinxeres i alguns nius de metralladores, així com també els primers emplaçaments per a bateries de costa.³

Tot aquest procés de fortificació del litoral es va accelerar quan el creuer franquista *Canarias* va bombardejar Roses el 30 d'octubre de 1936. Tot i que l'atac no va provocar gaires danys materials ni humans, sí que va provocar un pànic generalitzat a tota la costa catalana, ja que per primera vegada a la guerra era

1 Menorca per la seva banda es va mantenir fidel al govern legítim de la República.

2 Posteriorment amb la creació de l'Exèrcit Popular de la República i la unió de les forces destacades a la defensa de la costa van ser creats destacaments propis per a la defensa del litoral, comptant també amb unitats de transmissions, de sanitat, companyies de metralladores de carrabiners i fins i tot amb brigades mixtes senceres que eren retirades del front i per al seu descans, enviades a realitzar tasques de vigilància a la costa catalana. A nivell intern i realitzant tasques de seguretat també es van establir en alguns casos una Brigada de Costes, amb un parell d'agents per cada població costanera més important que exercien tasques de policia.

3 A la comarca de la Selva, com en altres indrets de la costa catalana, també es van instal·lar bateries de costa per completar la defensa, tot i que en aquest cas només existia la bateria de costa que es va emplaçar a Blanes.

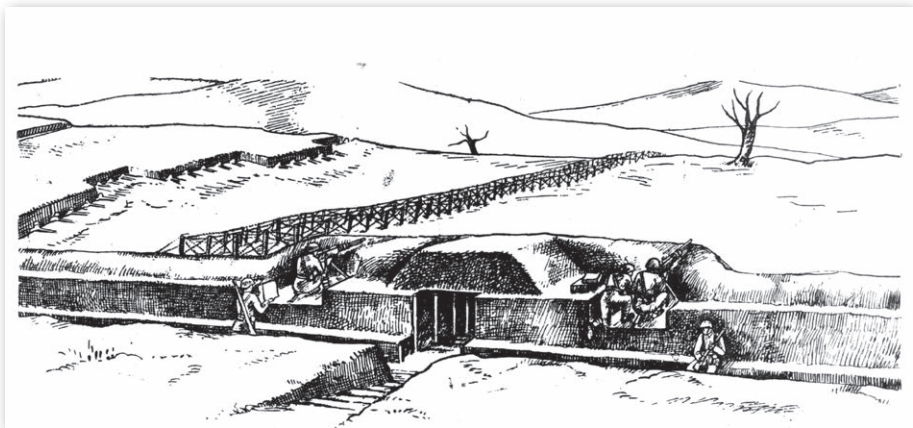

atacada una localitat situada a la rereguarda; i especialment, per la possibilitat d'un desembarcament de tropes franquistes en qualsevol punt del litoral català.

A partir d'aquest atac la vigilància i defensa de la costa va ser completada sobretot amb la construcció de petites posicions defensives en qualsevol indret susceptible d'un possible desembarcament de tropes franquistes al llarg de tot el litoral català. La construcció d'aquestes posicions defensives va començar a la fi de 1936 i va tenir el seu moment àlgid durant el primer semestre de 1937, quan va intervenir sovint en la construcció la mateixa població civil, orientada sempre per instructors militars republicans. Durant l'execució d'aquestes obres es va habilitar fins i tot arquitectes amb el grau de capità d'enginyers i aparelladors i perits industrials com a ajudants d'obres militars.

Cal fer menció que la posició defensiva que més va destacar va ser el niu de metralladores, que no era res més que una construcció que protegia el servent d'una arma automàtica (metralladora o fusell metrallador). Segons la seva disposició i els materials de construcció utilitzats, podia ser a barbata (a cel obert, parcialment soterrat i habitualment amb sacs terrers i espitlleres, a través de les quals es podia observar o disparar), de maçoneria, de maó, de ciment, metàl·lic o de formigó armat. En total, al llarg de tota la costa catalana, es van construir un total de 701 nius de metralladores, un número que resulta molt curiós si ens fixem que la costa catalana fa 699 km.

Aquests nius de metralladores també podien rebre el nom de casamata, que en aquest cas es descrivia com un recinte construït de rolls, formigó, ciment o diversos materials amb mesures i formes variades; o bé excavat (tant al vessant d'una muntanya, o bé al replegament gran del terreny), que tenia la finalitat d'encabir personal amb armament de tancament, automàtic o fins i tot artiller. Aquestes casamates comptaven normalment amb una obertura frontal, anomenada espit-

Fig. 1. Dibuix d'una trinxera amb dos nius de metralladores, defensa de filferro i refugi per la tropa. (Capdevila, 1938).

llera o tronera, per on es disparava; però quan l'obertura frontal era única tenia l'inconvenient de tenir un camp de tir reduït. En canvi, aquest defecte no era d'importància si el tir de metralladora era lateral o de flanqueig, ja que en aquest cas la direcció de tir era fixa i la casamata estava construïda d'acord amb aquest fet. Tot i que l'obertura de l'espitllera podia decreïxer de dins cap enfora, l'habitual era la disposició inversa, és a dir, un con creixent cap enfora, que exposava més l'interior però també permetia una millor visió sense haver de desplaçar-se de costat a costat en la fortificació, fet que també facilitava l'entrada de llum. En aquest cas, una forma de disminuir el risc d'entrada de projectils de fuselleria era la instal·lació de llistons de fusta als laterals de les espitlleres, amb la funció d'evitar que el pla inclinat de l'embut canalitzés cap a dins de la fortificació el foc enemic.

Respecte a la tipologia dels nius de metralladores construïts a la costa catalana, aquests podien ser per una o dues metralladores, concebuts com a posicions a ocupar ràpidament per les forces republicanes en cas d'un possible desembarcament de tropes franquistes. Normalment eren rectangulars amb un tester semicircular i amb una, dues o tres espitlleres per on poder obrir foc; sempre això si creuant els seus focs amb altres nius. D'aquesta manera es cobria així tot el litoral català. Cal fer menció que aquestes construccions s'adaptaven molt bé al terreny segons la necessitat de defensa, de manera que pràcticament molts dels nius de metralladores eren diferents uns dels altres. Les dimensions dels nius de metralladores estaven imposades per la metralladora i l'espai suficient perquè el personal que la manegés s'hi pogués moure amb comoditat. Normalment, un niu de metralladores de tipus més senzill era de 3 metres per 3 metres en planta i d'1,90 metres en altura; tot i que podien ser inclús més reduïts en detriment de la comoditat fins a 2,2 per 1,8 per 1,1 metres. La condició fonamental la marcava l'assentament de la metralladora, que requeria una plataforma d'1,8 metres per 1 metre, col·locada a 0,75 metres per sota de la tronera.

D'una altra banda, els nius de metralladores de la costa catalana van tenir en alguns casos unes dimensions molt específiques segons el model de niu de metralladores a construir. De fet, van existir models diferents, com el niu de metralladores tipus A, niu per a una metralladora; el niu tipus B, niu per a dues metralladores; o el tipus C, compost per un niu també per a dues metralladores però equipat amb un refugi o abríc, entre d'altres dependències. Aquests tres tipus de models van ser els que més prolíficament es van construir a tot el litoral català; sent els nius per a una metralladora els més nombrosos, seguint més o menys els mateixos patrons.

El cost econòmic de la construcció de tants nius de metralladores a la costa catalana va ser molt elevat, sobretot si tenim en compte que l'import total de construcció d'un sol niu simple (Tipus A) per una metralladora ascendia a les 36.177,87 pessetes.⁴ Una xifra que a més a més se l'havia d'afegir 4.764,78 pessetes que corresponien al camuflatge; fent un total de 40.942,65 pessetes per a només

4 AGMAV, C.1157, Cp.5, D.2/1-3

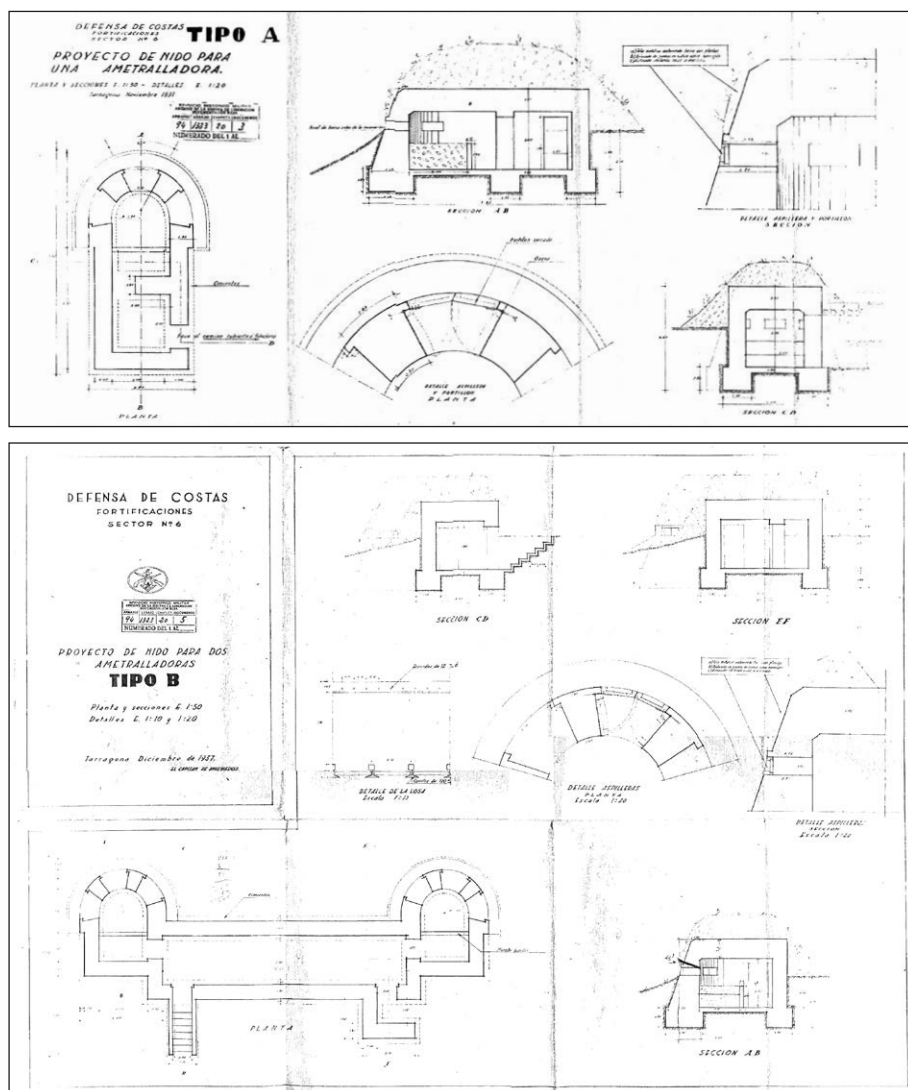

Fig. 2 i 3. Croquis dels models de nius de metralladores tipus A i tipus B. (AGMAV, C.1156, Cp.20, D.3 /1 i D.5/1.)

un niu senzill per una metralladora. El cost era més elevat per una casamata per a dues metralladores (Tipus B), que arribava a les 42.790 pessetes, segons es desprèn d'un pressupost del sector de Tarragona de principis de l'any 1938.⁵ Aquesta xifra també podia augmentar depenent del tipus de nius de metralladores que es volgués realitzar, tot i que fos del mateix estil, ja que la necessitat de material no sempre era la mateixa. Així, en un altre exemple de pressupost d'una casamata també per a dues metralladores, el pressupost era de 59.722,50 pessetes, xifra a la qual s'havia de sumar 10.918,51 pessetes més pel pressupost de camuflatge.⁶

Respecte a l'armament, la metralladora reglamentària de l'exèrcit espanyol al 1936 era la Hotchkiss francesa de 7 mm, però fabricada sota llicència a la factoria de Oviedo. S'ha de tenir en compte que gràcies a la importació d'armes que va fer la República al llarg de la guerra, el bàndol governamental també va disposar d'altres models, com per exemple la metralladora txecoslovaca ZB de 7,92 mm, l'americana Colt M1895/14 o la russa Maxim M1910/28 de 7,62 mm, entre d'altres.⁷ I és que la metralladora era una arma que funcionava per ràfegues ràpides i violentes a distàncies curtes i mitjanes; tenint la seva major eficàcia quan s'agafava l'enemic d'enfilada. Normalment, una arma automàtica d'aquella època disparava eficaçment fins als 450 metres i havia de cobrir un angle d'almenys 90°; sent el seu tir de flanqueig a l'objectiu. En canvi, els nius de metralladores situats a sobre les desembocadures o passos estrets d'importància, com ponts, carreteres, pistes, carrers, etc., on l'enemic podia ser agafat en formació de columna, s'utilitzava el tir frontal; que també podia ser utilitzat quan es buscava la concentració de focs de nombroses armes per batre una zona determinada.

Respecte als materials utilitzats per a la construcció dels nius de metralladores, com a norma general, el material utilitzat en més quantitat en fortificació per formar la massa encobridora era la terra, tot i que també podia realitzar-se amb pedres, maçoneria, sacs coberts de pedra o grava, formigó, ciment, plaques de ferro o acer, rolls de fusta, etc. També s'utilitzava per realitzar obstacles que impedisin el moviment de l'enemic material de rolls, així com filats amb pues entrellaçat i subjecte a piquetes metàl·lics o de fusta.

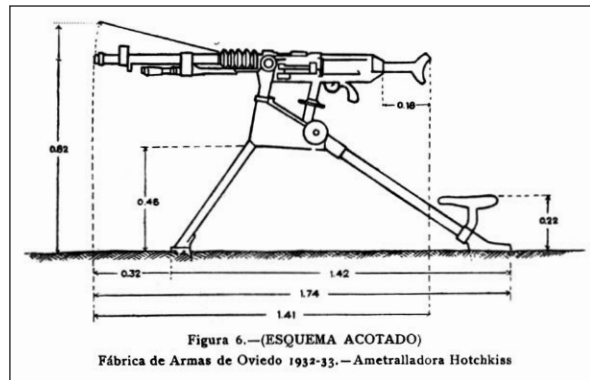
Els principals materials amb què es van construir les diferents posicions defensives a la costa catalana van ser sobretot el formigó, el ciment, el rull i el maó. El primer d'ells, el formigó, era un dels elements més importants en les tasques de fortificació, tractant-se d'un material format per grava, ciment i sorra, units mitjançant la seva barreja i amassat amb aigua. Quan la seva estructura és reforçada amb ferralla (esquelet de ferros laminats, normalment rodons i d'un diàmetre no superior a 20 mm, separats entre si per uns 10 cm) forma el formigó armat, amb una resistència notablement superior al conven-

5 Arxiu General Militar d'Àvila (AGMAV), Caixa 1157, Carpeta 5, Document 2/8.

6 AGMAV, C.1157, Cp.5, D.2/4-7.

7 Vegeu Manrique & Molina, 2006, p.128-145.

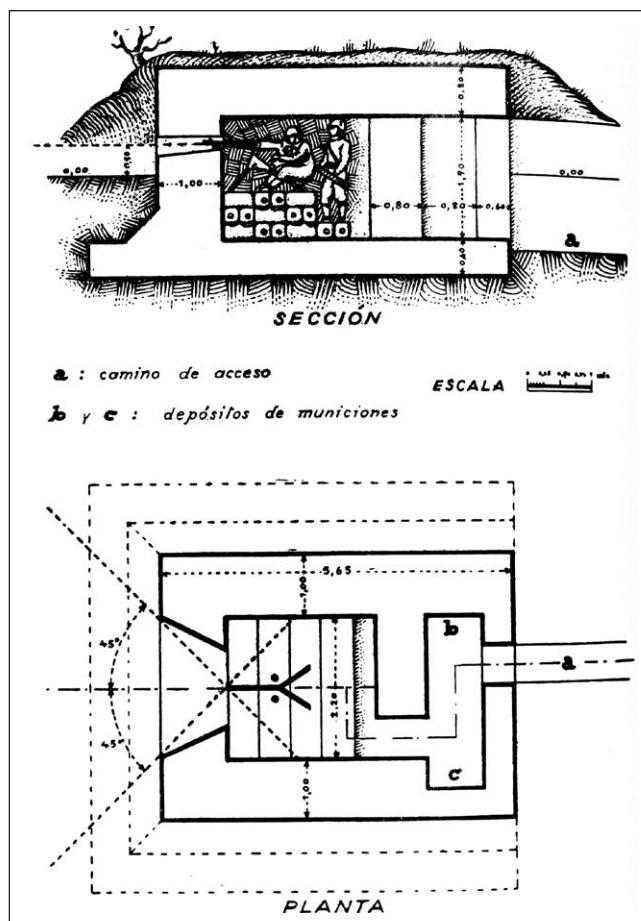
Fig. 4. Esquema de la metralladora Hotchkiss (Capdevila, 1938).

cional. Durant l'època de la Guerra Civil, encara era força freqüent obtenir el formigó a braç, però sempre que es podia es procurava utilitzar la formigonera, ja que el resultat final era un 30% més resistent. En el cas de les fortificacions costaneres, com que les construccions de formigó es realitzaven al litoral, o sigui, dins de la línia de rereguarda, no tenia les dificultats de la utilització del formigó en campanya. Així per tant, el transport, l'elaboració de la barreja i posada en obra era molt més fàcil i no es corria relativament cap perill. Tot i així, també podia elaborar-se la barreja a diferents tallers i transportar la pasta una vegada elaborada al lloc on es volia realitzar l'obra; o portar la barreja en sec i afegint l'aigua a l'obra. El ciment utilitzat per obtenir el formigó podia ser de tres tipus: Portland artificial d'enduriment lent; d'escòries i ciment aluminós o fos, que presentava l'avantatge d'endurir-se més ràpid —resistia 28 kg/cm² a les 24 hores, i 60 kg/cm² les 72 hores— i ser més inalterable entre aigües pures, àcides i salines.

El més complicat de la tasca de treballar amb el formigó era la realització de l'encofrat, que podia presentar diferents problemes, ja que depenia de la classe de ciment utilitzat, de la riquesa de la barreja i de la temperatura: amb ciment corrent es desencofrava en tres setmanes, mentre que amb ciments especials bastaven vuit dies; però quan el temps era humit o fred, es retardava.

D'altra banda, la maçoneria també va ser utilitzada per construir nius de metralladores i posicions defensives a la costa. Consistia a erigir murs mitjançant la col·locació manual dels elements o materials que el componien, que podien ser per exemple maons, blocs de ciment prefabricats o pedres. Aquests últims materials eren els més utilitzats, units amb argamassa o ciment, fet que permetia una reducció de deixalles dels materials utilitzats. L'anomenada argamassa, per la seva part, era un tipus de morter compost per una barreja de calç, sorra i aigua, menys dur que el formigó i menys resistent que el ciment però molt més elàstic.

Fig. 5. Secció i planta d'un niu de metralladores
(AGMAV. Caixa 1156, Cp.3, D.1 /3).

La realitat és que cada fortí o niu de metralladores, tot i seguir uns models d'un tipus característic iguals, eren gairebé una peça única, ja fos per les modificacions que el terreny presentava, o bé per la necessitat que representava la pròpia defensa.

Les posicions defensives al litoral de la província de Girona

La defensa de la costa de la província de Girona presentava unes característiques diferents respecte a les altres dues províncies de Barcelona i Tarragona. La principal diferència és que la defensa de la costa de la província de Girona comptava amb una segona línia de defensa, a diferència de les altres dues províncies, que només en tenien una.

Un bon testimoni per saber les fortificacions costaneres de la província de Girona és un informe que va redactar a primeries d'abril de 1937 les autoritats militars republicanes. En aquest informe es descrivien totes les fortificacions existents i les que faltaven per construir a les poblacions de la costa gironina, així com la seva organització. Precisament en aquelles dates s'estava desenvolupant també un pla de defensa de la costa de Girona en base de nombroses fortificacions projectades o ja construïdes al llarg de tot el litoral gironí.⁸

D'aquesta manera i segons l'informe republicà, les fortificacions en el sector de costa de Girona s'organitzaven en base a dues posicions, anomenades primera posició avançada i segona posició de resistència. Sobre la primera posició avançada, aquesta estava constituïda per una única línia de nius de metralladores, trinxeres i pous de tirador, pròxims al mar des dels quals es podien abatre d'enfilada les platges i cales, o sigui, els punts més probables per on podia fer-se un desembarcament de tropes franquistes, a més d'alguns observatoris. La missió d'aquesta primera posició era evitar precisament això, un més que probable desembarcament, hostilitzant als soldats rebels en el mateix moment que aquests saltessin de les barques.

La segona posició de resistència estava situada entre els 600 o 1.500 metres de l'anterior, formada per diferents punts de resistència, amb els elements distribuïts en una franja aproximada de 500 metres. L'objectiu d'aquesta segona línia era, si el desembarcament de tropes rebels havia tingut èxit, recollir els elements de primera línia i canalitzar l'atac per les valls més baixes i pantanoses, per tal d'hostilitzar les tropes atacants des de les altures, amb l'objectiu de dominar i castigar fins a intentar aniquilar la presència atacant. Aquestes posicions havien d'estar emplaçades de manera que havien d'evitar fos com fos que l'atacant pugés a les altures, ja que allà podia trobar una sòlida protecció i suport, i ja seria molt difícil rebutjar-lo.

Pel que fa als punts que s'havia cregut més accessibles a tota la costa de la província de Girona i que, per tant, calia defensar, eren els següents: cala de Portbou, costa de Colera, costa i port de Llançà, Port de la Selva, costa de Cadaqués, badia de Roses (d'uns 15 km d'extensió), platja de l'Estartit a Begur (d'uns 10 km), platja i port de Palamós (d'uns 3 km), Platja d'Aro (d'uns 2 km), platja de Sant Pol (s'Agaró), port de Sant Feliu de Guíxols, platja de Lloret de Mar, cala de Tossa, platja de Blanes fins a la desembocadura del riu Tordera (d'uns 2 km de longitud). A la resta de cales accessibles però de petita extensió on es podia patir un possible cop de mà per destruir algunes comunicacions però no un desembarcament a gran escala, s'organitzava la defensa d'acord amb la posició avançada únicament.

Però també aquest pla de defensa de la costa de Girona deixava alguns punts sense fortificar, pel fet que la resta de punts d'aquest sector eren molt rocosos, inaccessibles la majoria des del mar i fàcilment defensables des de l'abrupte terreny que els dominava. Aquestes zones que es van deixar sense fortificar eren la part de costa des del Port de la Selva a Cadaqués; des d'aquest punt a Cala Montjoi, i des

8 CDMH (Centre Documental de la Memòria Històrica). Secció Incorporats. Caixa 716. *Fortificaciones y Obras. Detalles de las mismas. Sector Gerona.*

d'aquí a Roses. Igualment i per la mateixa raó, també quedaven sense fortificar la costa des de Begur al cap de Sant Sebastià; des de Calella de Palafrugell a Palamós cala de la Fosca; i des de Sant Feliu de Guíxols a Tossa de Mar. De fet, van ser diversos els motius de la no fortificació d'aquestes zones de la costa gironina; el principal era el ja esmentat, no creure'l convenient per l'abruptesa del terreny, però també per la manca tant de temps com de mitjans i de personal. Així, es creia suficient només que es col·loquessin destacaments en punts que les vigilessin, ja que es podien defensar fàcilment des de posicions situades lluny de la línia de costa, protegida per la seva pròpia natura escarpada.

Respecte a la posició avançada, la més propera al mar, aquesta estava determinada pels següents punts: Portbou, Colera, Llançà, Port de la Selva, Cadaqués, Cala Montjoi, Roses, desembocadura dels rius Muga i Fluvià, museu i ruïnes d'Empúries, l'Escala, l'Estartit, desembocadura del Ter i Daró (Torroella de Montgrí), caserna de carrabiners de Pals, Begur, Calella, Llafranc, Palamós, Sant Antoni de Mar (Calonge), Platja d'Aro, Sant Feliu de Guíxols, Tossa, Lloret de Mar i Blanes.

Pel que fa a la posició de resistència, establerta entre els 600 o 1.500 metres del mar i de l'anterior, passava pels punts següents: Colera, Llançà, Port de la Selva, Cadaqués i Roses, Puig de la Garriga, Castelló d'Empúries, Empúries, l'Armentera, Viladamat, l'Escala, Torroella de Montgrí, Pals, Regencós, Palafrugell, Mont-ras, Vall-llobrega, Sant Joan de Palamós, Calonge, Castell d'Aro i a l'oest de Sant Feliu de Guíxols, Tossa de Mar, Lloret de Mar i Blanes. La línia de reserva d'aquesta posició estava constituïda als pobles de Figueres, la Bisbal d'Empordà i Llagostera. També es construïrien o s'estaven construint en el moment de presentar aquest informe emplaçaments per bateries d'artilleria de costa amb els corresponents camins en diferents llocs de la costa, en concret a Portbou, Roses, l'Escala, l'Estartit, Begur, Palamós, Sant Feliu de Guíxols i Blanes.

Sobre la informació general, es deia que l'abril del 1937, data de l'informe, treballaven al sector de Girona uns 1.500 treballadors al llarg dels 200 km aproximadament de longitud de la costa gironina. A més també s'informava que per a una millor marxa dels treballs, la direcció del sector tenia dividida la costa gironina en tres subsectors: el primer de Portbou a Roses; el segon de Roses a l'Estartit; i el tercer de Pals a Blanes. Al capdavant de cadascun hi havia un arquitecte que amb els seus delineants i aparelladors, executaven les obres que se'ls marcaven.

Emplaçaments	Finalitzats	En construcció	En projecte	Total
Tossa	5	2	3	10
Blanes	6	6	8	20
Lloret	11	2	2	15
TOTALS	22	10	13	45

Les posicions defensives al litoral de la comarca de la Selva

Només tres poblacions d'aquesta comarca eren les que comptaven amb fortificacions de costa, precisament les úniques tres que estaven emplaçades a la costa: Tossa de Mar, Lloret de Mar i Blanes; tot i que va quedar sense fortificar la costa entre Sant Feliu de Guíxols a Tossa de Mar

Tossa de Mar

Segons l'informe d'un oficial anglès que durant la primavera de 1937 va ser testimoni de totes les obres de fortificació que s'estaven realitzant a la costa catalana, incloent-hi la costa de La Selva,⁹ afirmava al seu informe que els penya-segats de la costa tenien en aquesta part altures que arribaven als 500 peus i la carretera que bordejava la costa es veia obligada a fer continus zig-zags per anar-se adaptant al terreny. Sobre Tossa de Mar deia que era una població de 2.000 habitants, (en concret al 1930 comptava amb 1.442 habitants), dedicats a l'agricultura i a la pesca, i que un desembarcament allà era pràcticament impossible, tot i que havien estat construïdes unes trinxeres amb protecció de filferro i sis nius per metralladores.¹⁰

Pel que fa a les seves defenses, l'informe republicà de l'abril de 1937¹¹ informava que la posició avançada de la població, corresponent a la platja de Tossa de Mar d'uns 300 metres de longitud estava defensada pels flancs per tres nius, mentre que la seva posició de resistència la formaven a la part nord de la població, sobre la carretera de Guíxols, tres construccions anàlogues escalonades, formades per trinxeres i nius. Això si, dues d'aquestes posicions defensives estaven en construcció, mentre que la tercera si que estava finalitzada; i encara s'estava estudiant els punts de suport en número de tres: un pròxim a la carretera de Llagostera i els altres a ambdós costats de la població. Entre les posicions defensives destacava per la seva capacitat el refugi de Tossa de Mar, amb quatre boques reforçades amb anells de formigó armat i amb uns passadissos que es comunicaven interiorment entre si per diversos punts, formant sales o estàncies per persones amb bancs de fusta, tenint una capacitat per mil persones i fins i tot tenint instal·lada corrent elèctrica. Segons l'oficial anglès, que també va poder visitar-lo, aquest abric-refugi era la construcció més important de la ciutat, amb cabuda per tot el poble, construït en una muntanya al sud de la localitat. El seu autor va ser un mestre d'obres del poble que va demostrar ser un gran artista; doncs resultava un verdader palau encantat amb gran varietat de columnes, salons, corredors, etc...; tot ell il·luminat elèctricament, donant-li així un aspecte fantàstic i de gran solidesa, ja que el gruix mínim era sempre de més de 40 peus.¹²

9 AGMAV, C.2451. Cp.1 /1-56

10 AGMAV, C. 2451, Cp.1/20.

11 CDMH. Secció Incorporats. Caixa 716. *Fortificaciones y Obras. Detalles de las mismas. Sector Gerona.*

12 AGMAV, C. 2451, Cp.1/20.

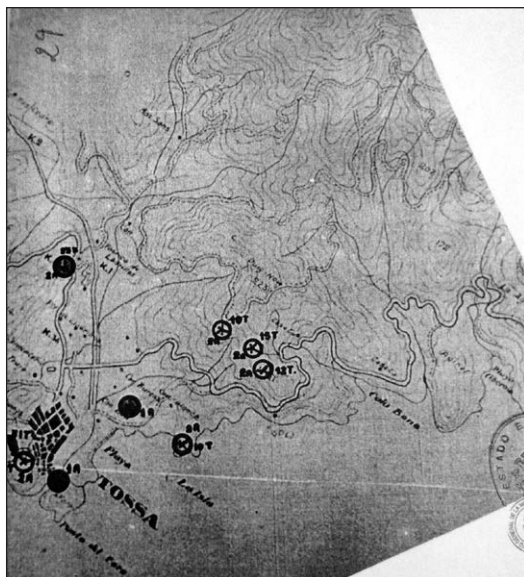

Fig. 6. Mapa amb les posicions defensives de Tossa de Mar (AGMAB. SHEMA. Caixa 8993).

Així i segons aquestes informacions, l'abril de 1937 es trobaven finalitzats tota una sèrie de nius de metralladora, construïts tots amb troncs i rolls, sent aquests els següents:¹³

- Niu de Mar Menuda, per una metralladora;
- Niu de l'Illa, per dues metralladores i una trinxera coberta de 20 metres.
- Niu de Can Guíxols inferior, per una metralladora, refugi per 15 homes i 50 metres de trinxera.
- Niu de Vila Vella, per dues metralladores i refugi
- Niu del Camí del Far, per una metralladora.

Així mateix també es trobava finalitzada:

- Trinxera al sud de Tossa de 200 metres amb dos refugis i descoberta.
- Refugi per la població civil amb capacitat per mil persones realitzat a mina.

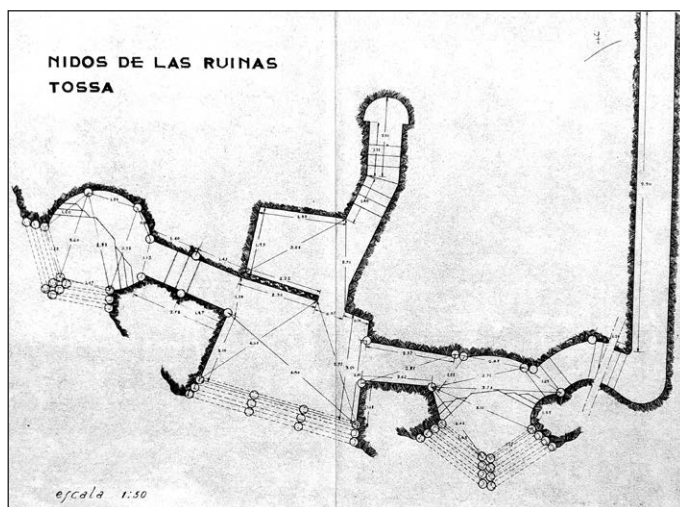
Es trobava en excavació:

- Niu de Can Guíxols superior, per dues metralladores i trinxera descoberta de 50 metres construït amb troncs.
- Niu de Can Guíxols intermedi, per una metralladora i 50 metres de trinxera també realitzat amb troncs.
- Niu proper a les Ruïnes, per dues metralladores i refugi, construït aquest amb formigó i troncs.

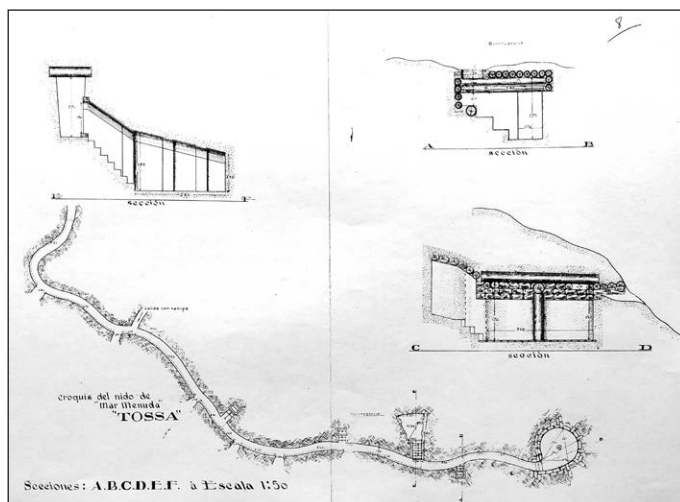
13 CDMH. Secció Incorporats. Caixa 716. Fortificaciones y Obras. Detalles de las mismas. Sector Gerona.

Es trobava en estudi un punt de suport dominant la carretera de Llagostera.

Resumint, Tossa de Mar comptava amb cinc nius de metralladora finalitzats, dos més en construcció i tres en projecte a més a més de comptar amb 250 metres de trinxera realitzades.

Fig. 7. Croquis del niu de metralladores de les Ruïnes de Tossa de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /7.)

Fig. 8. Croquis del niu de metralladores de Mar Menuda de Tossa de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /8.)

Els franquistes per la seva part, i gràcies a un altre informe,¹⁴ coneixien també les fortificacions de la població. En aquest informe s'assenyalava que a tots dos costats de la platja que s'estenia davant del poble es trobaven emplaçats uns nius per metralladores que podien batre l'esmentada platja. També afegien que a la sortida del poble i a la carretera que anava a Lloret de Mar per la costa i aproximadament a uns 2 km, hi havia un emplaçament format per casamates per a metralladores, unides entre si per trinxeres cobertes, construït tot el complex amb formigó armat. Afegien que amb el foc d'aquest emplaçament es podia batre la dita carretera i la que anava des de Tossa de Mar a Llagostera, totes dues al seu començament. En canvi no totes aquestes informacions sempre eren correctes, com per exemple el contingut d'una nota del 3 de juliol de 1937 que informava que a Tossa hi havia emplaçats dos canons de 150 mm.¹⁵

D'altra banda i segons un informe republicà del 10 d'octubre de 1938,¹⁶ a Tossa hi havia un total de set nius de metralladores, dels quals només un estava construït de formigó i la resta eren fets amb rols de fusta. El niu de formigó era per a dues metralladores i tenia una trinxera coberta per 20 tiradors, mixta de formigó i rols, però aquesta no estava unida amb el segon niu ja que faltava la coberta. A l'interior de la trinxera petits despreniments havien tancat el pas, faltant per tant realitzar treballs de neteja i de desenrunament. La resta de nius de metralladores, tots construïts amb rols de fusta, com a mínim necessitaven una neteja, i fins i tot dos resultaven pràcticament inservibles. El primer d'aquests era un niu de rols per a una metralladora amb trinxera coberta per tiradors, però era una construcció molt deficient que necessitava una reforma total. La situació del segon encara era pitjor ja que era un niu per a tres metralladores completament inservible, i en la seva substitució estava projectat construir-ne un de formigó, subterrani, tot i que per aquelles dates les obres estaven suspeses.

En una relació posterior dels nius de metralladora existents a la població i datada el 4 de gener de 1939,¹⁷ es deia que hi havia un total de vuit nius de metralladora. En aquest cas, el niu que augmentava aquest número de posicions defensives no era ni més ni menys que un niu subterrani la construcció del qual s'havia abandonat feia aproximadament un any, i que només estava començat i no era, doncs, apte per a la defensa. En aquesta relació constava l'existència d'una trinxera descoberta per unes 15 tiradors, amb dos petits refugis que estava en bon estat.

Lloret de Mar

Amb 3.330 habitants el 1936, segons l'informe de l'oficial anglès, Lloret de Mar era un poble de pescadors on solament podien arribar embarcacions molt lleugeres. Per la seva defensa comptava amb trinxeres protegides per filferro pelut i construïdes

14 AHEA. A 93.

15 AGMAV, C. 2257, Cp. 6, D. 1/24.

16 AGMAV, C. 1156, Cp. 13, D. 2 /3.

17 AGMAV, C. 1156, Cp. 13, D. 2 /21.

Fig. 9 i 10. Imatges actuals dels nius de metralladores i trinxera situats al nord de Tossa de Mar, carretera Lloret de Mar. (GRIEGC).

per mitjà de sacs de sorra, tot i que també n'hi havia algunes d'excavades a terra en muntanyes de l'entorn del poble. De nius de metralladora podien comptar-se'n fins a deu, la major part de blindatge de fusta, tot i que l'oficial anglès informava que no calia témer cap possible desembarcament en aquesta costa.¹⁸

18 AGMAV, C. 2451, Cp. 1/20.

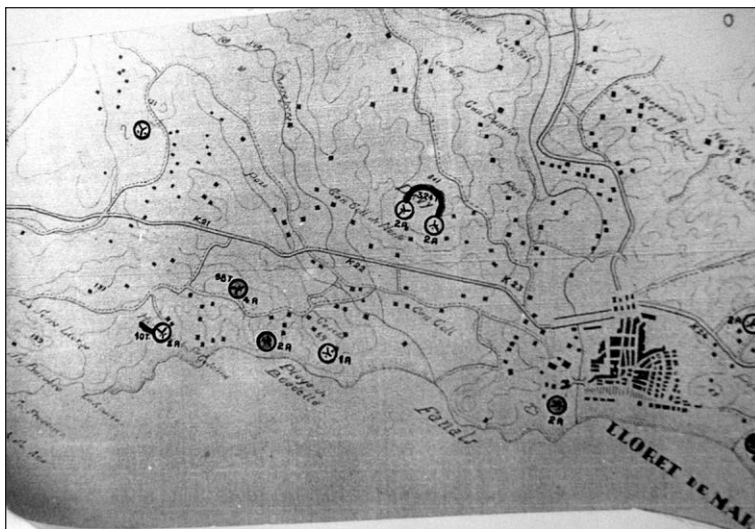
Més específic era l'informe republicà d'abril de 1937 on s'informava que la posició avançada estava formada per les posicions defensives que dominaven les platges de Canyelles, Santa Cristina, Lloret de Mar i Fanals. Mentre que les defenses de la posició de resistència eren les situades als turons de l'interior, on s'estava estudiant dos punts de suport amb els seus corresponents elements de resistència.¹⁹ Segons aquest informe, Lloret de Mar comptava l'abril de 1937 amb onze nius de metralladores finalitzats, dos en construcció i altres dos en projecte a part de comptar amb 324 metres de trinxera finalitzat, sent aquestes les següents:

- Niu de Santa Cristina, per dues metralladores i amb trinxera coberta de 20 metres que estava emmascarat amb troncs, i tot i que estava finalitzat, s'havia de reformar totalment.
- Tres nius de metralladores a Fanals que en total comptabilitzaven per a cinc metralladores, emmascarat amb troncs i sacs, i que s'havia de reformar també totalment.
- Dos nius a Can Fornés, per quatre metralladores i 250 metres de trinxera descoberta, emmascarat amb troncs i finalitzada la seva reforma total.
- Niu de Can Batet, per dues metralladores, un d'ells amb dos gruixos i l'altre emmascarat amb 15 metres de trinxera coberta. El niu estava emmascarat amb troncs i finalitzada la seva reforma total.
- Niu de l'Esquinça, excavat per dues metralladores, es trobava en reforma i estava emmascarat amb troncs.
- Niu 1er de Canyelles, per dues metralladores i amb refugi, emmascarat amb troncs i reformat.
- Niu 2on de Canyelles, aquest per una metralladora amb refugi, emmascarat amb troncs i finalitzat.
- Trinxera al camí de Canyelles de 50 metres.
- Niu a la platja de Canyelles, per una metralladora, es trobava en mal estat i emmascarat amb troncs, però feia falta una reforma total.
- Niu de la Caleta, per tres metralladores i amb trinxera coberta, emmascarat amb troncs tot i que s'havia de reformar amb formigó i troncs.
- Niu del Manicomi, per una metralladora i emmascarat amb sacs i troncs, tot i que s'havia de reformar amb formigó en massa.
- Refugi fet a mina amb una capacitat de 150 persones.
- Niu a Santa Cristina per tres metralladores i trinxera coberta, emmascarat amb troncs en projecte.
- Punt de suport el Lo d'en Conti en estudi.

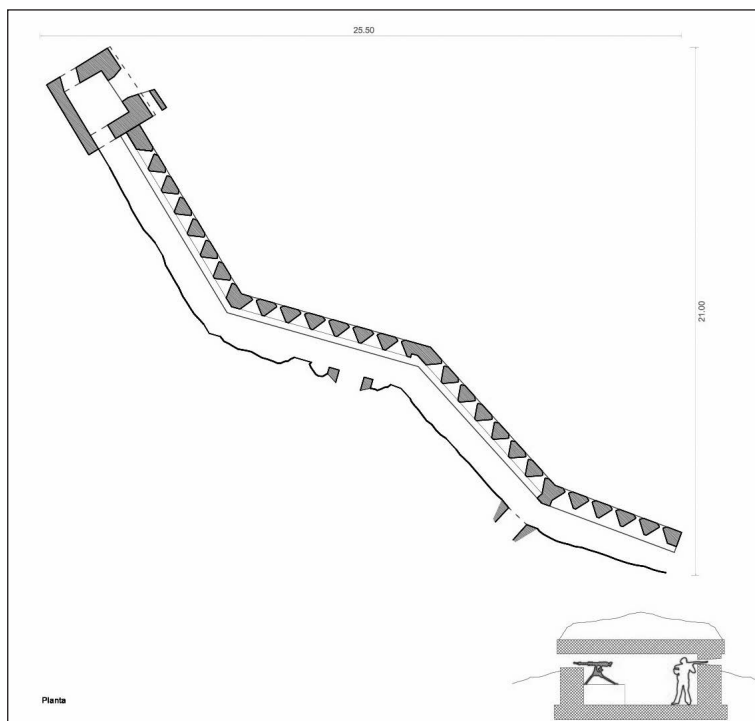
Els franquistes com sempre i gràcies als seus agents estaven informats de les posicions defensives existents en aquest cas a Lloret de Mar. Així en una informació de finals de 1937, es deia que hi havia un niu de metralladores a la platja de Canyelles, batent la mateixa; així com altres nius més a ambdós costats de la platja

19 CDMH. Secció Incorporats. Caixa 716. *Fortificaciones y Obras. Detalles de las mismas. Sector Gerona.*

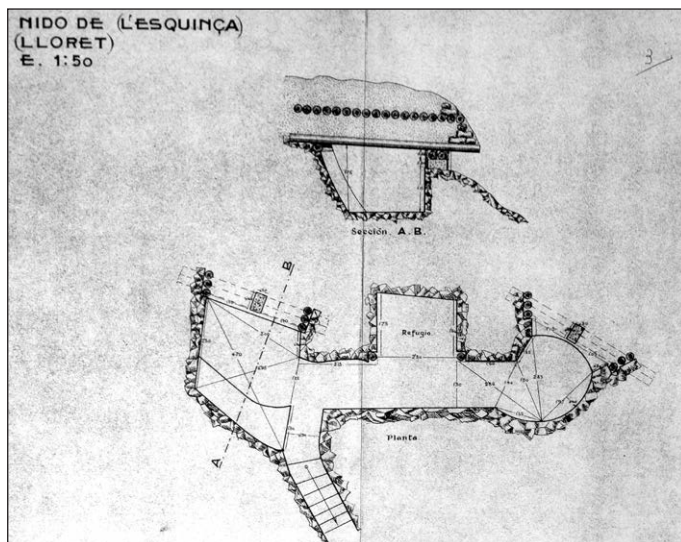

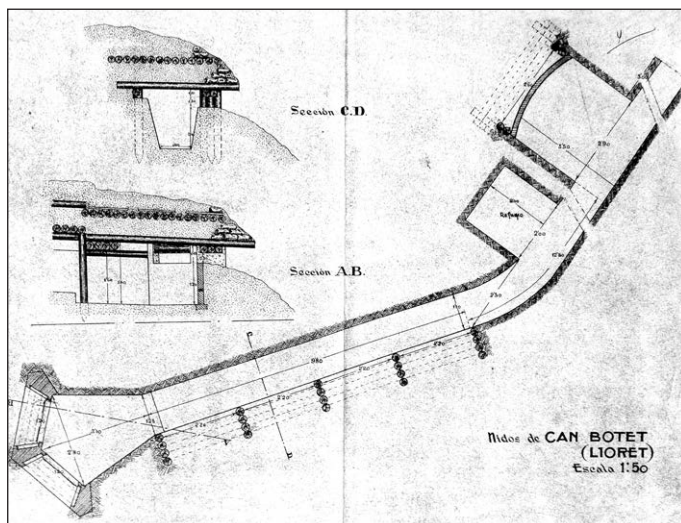
Fig. 11. Mapa amb les posicions defensives de Lloret de Mar (AGMAB. SHEMA. Caixa 8993).

Fig. 12. Planimetria de la trinxera i niu de metralladores de Can Caravana (GRIEGC).

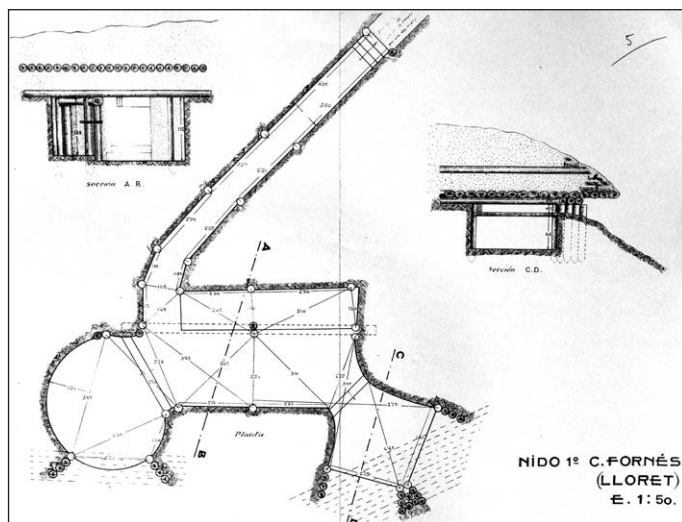

Fig. 13. Croquis del niu de metralladores de L'Esquinça de Lloret de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /3.)

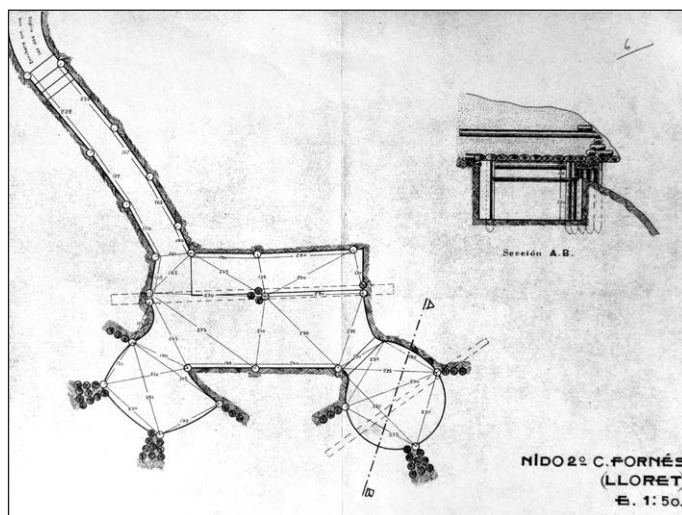

Fig. 14. Croquis del niu de metralladores de Can Botet de Lloret de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /4.)

que s'estenia cap al poble, batent aquesta també. S'afegia que a Santa Cristina, al costat de l'hotel del mateix nom i col·locat a la part alta d'un turó, hi havia un emplaçament format per casamates per metralladores unint-les entre si per una

Fig. 15. Croquis del primer niu de metralladores de Can Fornés de Lloret de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /5.)

Fig. 16. Croquis del segon niu de metralladores de Can Fornés de Lloret de Mar (AGMAV, C.1156, Cp.21, D.1 /6.)

trinxera coberta per fusells, tot ell construït en formigó armat i que podia batre la carretera que anava des de Lloret de Mar a Blanes, pel costat de Lloret de Mar.²⁰

20 AGMAB. SHEMA. Caixa 8949.

D'una altra banda i segons una altre informe republicà en aquest cas amb data del 10 d'octubre de 1938,²¹ Lloret de Mar comptava amb un total de 13 nius, dels que s'havien construït tres de formigó, vuit de rolls de fusta i dos de mixtos de formigó i rolls. Aquests dos nius mixtes estaven constituïts per un niu per cinc metralladores units per una trinxera coberta per tiradors de formigó i coberta amb rolls que només necessitava una lleugera neteja al trobar-se en bon estat. L'altre niu era per dues metralladores, amb trinxera coberta per tiradors de rolls que també només necessitava una lleugera neteja. Pel que fa als nius de formigó, d'un per a dues metralladores calia desenrunar-ne l'entrada i netejar-lo; un altre, projectat com a niu per a tres metralladores unides per una trinxera coberta de formigó per 60 tiradors, solament tenia construït el primer niu i encara estava sense cobrir el primer tram de trinxera. La resta de trams de trinxera així com la resta de nius estaven solament excavats i suspeses les obres.

El tercer i últim niu de formigó, aquest subterrani per una metralladora, només necessitava una neteja ja que es trobava en bon estat.

Pel que fa als vuit nius de rolls, aquests es trobaven en una situació diferent. Només hi havia un niu, aquest per dues metralladores, que no necessitava cap tipus de reforma al trobar-se en bon estat; mentre que un altre niu per una sola metralladora només necessitava una petita neteja. Dos nius més, cadascun per a dues metralladores i units per una trinxera descoberta, cegada a la seva major part, necessitaven neteja i desenrunament. En canvi, un altre per a dues metralladores amb trinxera coberta per tiradors estava cegada en part per terres despreses de la coberta, cosa que feia necessària tasques de desenrunament i neteja; mentre que un segon niu estava solament excavat. De la mateixa manera es trobava un altre niu per a dues metralladores, que tenia cegada l'entrada i desenrunaments interiors cosa que feia imprescindible reforçar el corredor interior i una neteja. Per últim hi havien dos nius més de rolls: el primer, per dues metralladores tenia una construcció deficient i necessitava una reforma total; mentre que el segon que consistia en un niu de rolls per a tres metralladores units per un tram de trinxera coberta, també tenia una construcció molt deficient i de poca resistència, necessitava una reforma total que estava ja projectada, fent-lo subterrani, tot i que les obres estaven aturades des de feia un any aproximadament.

En canvi el 4 de gener de 1939, una nova relació dels nius existents a la ciutat informava que existien un total de 16, tres més que tres mesos abans, tot i que aquí es comptava un que només estava excavat, el qual havien estat suspeses les obres feia un any i dos nius dobles més de formigó en construcció.²² Sobre aquests dos darrers, el primer tenia finalitzada la plataforma d'assentament però s'estava esperant a disposar de ciment per procedir al formigament; mentre que l'altre niu doble s'estava construint semi-soterrat i encara s'estava treballant per aquella època en l'obertura de la mina de comunicació. De la resta de nius de metralladores,

21 AGMAV, C.1156, Cp. 13, D. 2/4.

22 AGMAV, C. 1156, Cp. 13, D. 2/22-23.

pràcticament no s'havien realitzat cap de les diferents tasques expressades a la relació d'octubre, trobant-se en un estat deficient casi inservible encara els dos nius de rolls anomenats a la relació d'octubre.

Fig. 17 i 18. Imatges actuals del niu de metralladores i trinxera situat a Can Caravana a Lloret de Mar. (GRIEGC).

Blanes

Blanes era una població industrial d'uns 6.638 habitants el 1936 i últim poble de la costa de la província de Girona, i segons tal i com descrivia l'oficial anglès al seu informe, al 1906 havia estat declarat el seu port com d'interès general i és diria que es construiria. En canvi al 1937 encara no s'havia fet res, afegint l'oficial anglès que per aconseguir que Blanes tingués un bon port, havia de gastar moltíssim diners i moltíssim temps.²³ L'oficial anglès detallava també al seu informe que el Comitè de Blanes s'havia preocupat enormement de la defensa de la població i gràcies a aquesta és comptava amb moltes trinxeres de variades longituds, construïdes no solament a la platja i a les rodalies del poble, si no també al sud de la mateixa localitat prop de la desembocadura del riu Tordera on hi havia fins a quatre línies de profunditat, qualificat pel seu autor pomposament de camp atrinxerat. Totes aquestes defenses eren realitzades a base de sacs plens de sorra gràcies a que tot el terreny era completament sorrenc, tot i que també hi havia moltes casamates per posicions d'infanteria i a quasi tots hi havia emplaçaments per metralladores; afegint que a les rodalies del poble s'havien construït refugis subterranis, havent-se empleat en alguns d'ells força ciment. Tot i així, la població de Blanes no reunia les condicions suficients per un desembarcament seriós.²⁴

Segons l'informe de Fortificacions i Obres del sector Girona del mes d'abril de 1937,²⁵ tres objectius eren els principals a defensar a Blanes: el Port amb la seva platja, la Platja de Sabanell, i la riba esquerra del riu Tordera. Per la situació topogràfica i per l'extensió a batre és va creure necessari l'emplaçament d'una bateria d'artilleria de costa. Aquesta estava situada a mig vessant, formant una esplanada en corba amb quatre emplaçaments amb parapet de formigó i mina per protecció de les peces, dels explosius i del personal. Igualment, s'havia construït aquí un niu de metralladores perforant les canteres per la seva part alta, on descendint per una escala s'aconseguia amb l'escarpat una protecció superior de roca de set metres com a mínim. Al sortir a l'exterior d'aquesta excavació, es formava una torreta de formigó en massa amb volta i arrencades a diferent nivell i espitlleres, armada amb ferro circular de 15 mm.

Per la seva banda, la posició avançada estava constituïda per les obres efectuades a la platja de Sabanell, tractant-se aquestes de trinxeres i nius de metralladores; mentre que per una altra banda, la posició de resistència estava constituïda per dos punts de suport situats a les canteres de la S.A.F.A. i al Turó de Montells, on destacaven els seus elements.

Aquestes posicions defensives que hi havien a Blanes tant en la seva posició avançada com de resistència i el seu estat de construcció a l'abril de 1937 eren les següents:

23 AGMAV, C. 2451, Cp. 1/21.

24 AGMAV, C. 2451, Cp. 1/21.

25 CDMH. Secció Incorporats. Caixa 716. *Fortificaciones y Obras. Detalles de las mismas. Sector Gerona.*

- Trinxeres de la platja de Sabanell, amb sis pous d'observació i 2.500 metres de trinxera, sis nius amb refugi, camí a la platja de 2.000 metres i filferro a tot el llarg de la trinxera. El material utilitzat eren sacs terrers a la trinxera i als nius troncs i formigó en massa, trobant-se finalitzat.
- Bateria de costa, tot i que encara havia de realitzar-se l'emplaçament.
- Niu de metralladores A per a dues metralladores (davant del camp de futbol), que comptava només finalitzat amb 35 metres de mina i encara s'havia de realitzar amb formigó els emplaçaments dels nius per a les dues metralladores, que s'havien de combinar amb les dues trinxeres.
- Niu de metralladores B per a dues metralladores, que estava a punt d'acabar-se, fet de formigó en massa i que feia 40 metres de mina, els dos emplaçaments per a les dues metralladores ja construïts en formigó i 80 metres de trinxera amb dos polvorins.
- Niu de metralladores C Recó Blau per a tres metralladores. Tenia acabades les mines excavades de 30 metres de longitud i l'excavació de tres torretes, però encara s'havia de realitzar els emplaçaments pels tres nius en cúpula, amb formigó armat i maçoneria.
- Niu de metralladores D per a dues metralladores. Tenia realitzada l'excavació de dos mines de sis metres i dels dos emplaçaments per a metralladores, amb trinxera de 100 metres. En canvi encara li faltava construir amb formigó en massa els emplaçaments per a les dues metralladores, amb escala independent combinada amb la trinxera.
- Nius de metralladora E-F, situats sobre la SAFA, que comptava amb emplaçament per a dues metralladores de troncs finalitzats, quatre emplaçaments més de metralladores excavats, 38 metres de mina, 150 metres de trinxera, dos refugis i tres polvorins. En canvi encara s'havien de fer tres emplaçaments per a nius de metralladores amb troncs, així com tres emplaçaments més de nius de formigó, tot de formigó armat i fusta.

També es trobava en construcció una trinxera de 800 metres que unia els nius A, B i D, i és trobaven en projecte un niu dominant els ponts del ferrocarril i de la carretera sobre el riu Tordera que s'havia de construir amb formigó. També es trobava en estudi un punt de suport al Turó de Montells, on s'havia projectat construir cinc emplaçaments de nius de metralladores de troncs units per trinxeres cobertes; així com un punt de suport de formigó en un monticle de 160 metres amb vistes a les poblacions de Lloret de Mar i Tossa de Mar.

Resumint, Blanes comptava l'abril de 1937 amb sis nius de metralladora finalitzats, altres sis en construcció i vuit en projecte; a banda de comptar amb una bateria de costa en construcció. També disposava de 3.300 metres de trinxera finalitzat i 2.000 metres de carretera en construcció.

Més endavant i segons un informe republicà amb data ja de 10 d'octubre de 1938 i anomenat abans en les anteriors poblacions de la costa de La Selva, Blanes comptava amb un total de 15 nius de metralladores, dels quals quatre eren de

rolls, nou de formigó i dos més sense especificar.²⁶ D'aquests dos darrers es tractava d'un niu per tres metralladores i un altre per una sola metralladora, tot i que es trobaven només excavats i suspeses les seves obres i que per tant no comptaven per la defensa de la població. Del total de nius de metralladores construïts, vuit nius eren per una sola metralladora; tres per a dues metralladores i dos per a tres metralladores.

A la platja hi havien tres nius de metralladores, anomenats a la relació d'abril de 1937 com nius A, B i D; cadascú per a dues metralladores, però que es trobaven en mal estat. El primer estava cegat en part per les filtracions de sorra, necessitant tasques de neteja i desenrunament i donar visibilitat a les espitlleres. El segon niu també estava cegat en part per les filtracions de sorra i tenia el seu revestiment en diversos llocs a punt de cedir degut a la pressió de la sorra, necessitant tasques de desenrunament, neteja i reforç de les espitlleres. Per últim, el tercer niu també necessitava tasques de desenrunament i reforç dels revestiments. Els tres nius estaven units per una trinxera excavada a la sorra amb un revestiment de sacs terrers que es trobava cegada a tres quartes parts degut en part a filtracions de sorra i en quasi la seva totalitat a la desaparició dels sacs terrers en bon ús. Tal i com recollia l'informe, repetidament al mes de març de 1938 es va donar compte d'aquests incidents a les Autoritats de Blanes i simultàniament es van substituir els sacs desapareguts per altres nous, tot i que aquests van desaparèixer encara més ràpidament, abandonant-se llavors la idea d'una nova substitució. A l'anomenada trinxera existien escalonadament petits refugis per personal construïts de rolls que es trobaven a la seva major part derruïts per la putrefacció dels rolls i d'escàs valor de protecció.

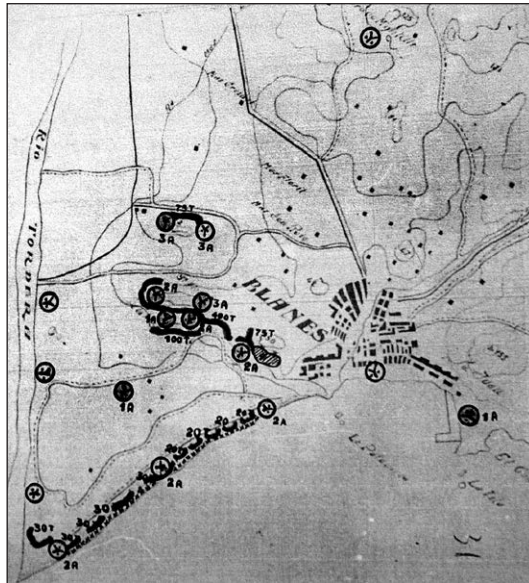
Prop de la bateria de costa hi havia fins a vuit nius de formigó enllaçats amb diversos trams de trinxera, tot i que aquesta es trobava cegada en alguns punts per la terra que havien arrossegat les aigües de pluja, i la trinxera requeria tasques de neteja i desenrunament. Aquests vuit nius de formigó eren tots per a una sola metralladora, tret d'un que era per a tres; i pràcticament tots necessitaven tasques de neteja, alguns fins i tot per donar visibilitat a l'espitllera.

El darrer niu de formigó, allunyat d'aquests i també per a una metralladora, necessitava tasques de desenrunament i neteja ja que es trobava cegat per les terres arrossegades per les aigües de pluja. Respecte a l'últim niu de rolls de Blanes, aquest per a tres metralladores, necessitava tasques de neteja, tot i que n'hi havia un quart d'excavat però amb les obres suspeses.

Els franquistes per la seva banda també van tenir informació sobre les fortificacions de Blanes i la seva defensa; destaquen sobretot entre les seves informacions les referents a la bateria de costa existent a la població. Sobre les fortificacions existents a la població, una nota del 19 d'agost de 1937 informava que hi havia unes defenses de trinxeres entre la localitat i la desembocadura del riu Tordera,

26 AGMAV, C. 1156, Cp. 13, D. 2/5-6.

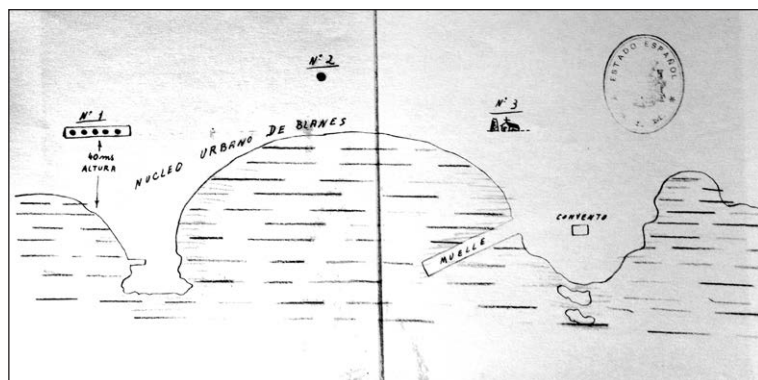

Fig. 19. Mapa amb les posicions defensives de Blanes (AGMAV. SHEMA. Caixa 8993).

constituïdes simplement per excavacions a la sorra i amb protecció de sacs terrers.²⁷ En aquesta nota també s'informava sobre altres defenses existents a la ciutat, així com per exemple es deia que al Castell de Sant Joan, existia un antiaeri situat entre el Castell i una ermita antiga, dissimulat dintre d'un forat, tot i que per aquelles dates encara no s'havien realitzat exercicis de tir per no descobrir les bateries. Entre les Penyes del Noviciat i l'anomenat Castell de Sant Joan també deien els informadors franquistes que existia un reflector d'una potència de fins a 17 km. La mateixa nota també informava que a la ciutat existien uns 20 o 25 carrabiners republicans i uns 30 guàrdia civils de caràcter molt dubtosos.

Aquestes primeres informacions es van anar ampliant successivament amb altres que donaven més detalls sobre les construccions defensives de la població. Així per exemple, una nota posterior afirmava que les fortificacions de Blanes estaven construïdes sota la direcció d'Enginyers Militars i eren relativament eficaces per evitar un desembarcament. Aquestes estaven formades per diversos nius de metralladores construïts amb sacs terrers i rolls, soterrats a la platja amb passos coberts de comunicació i línies de trinxeres, sacs de sorra, camins coberts, refugis subterranis. Estaven situades al llarg de la platja de Sabanell, que comprenia des de la sortida del poble fins al riu Tordera, en una longitud de 400 a 500 metres

²⁷ AGMAV, C. 2257, Cp. 6, D. 1/63.

Fig. 20. Dibuix d'un agent franquista sobre posicions defensives de Blanes (AGMAV, C.2257, Cp.6, D.1 /66-67).

paral·leles al mar a una distància de 50 metres del mateix, on per protegir-les s'estenia un filat d'un 3 km aproximadament.²⁸

Pocs dies després, el 22 d'agost una altra informació amb un croquis adjunt assenyalava les defenses abans citades. Així, el punt marcat amb el n°2 es referia al reflector de 17 kilòmetres d'abast, trobant-se instal·lat a una casa de camp situada sobre el carrer de l'Esperança; mentre que el punt marcat com n°3, era l'anomenat canó antiaeri del que es deia que en alguna ocasió s'havien fet proves, podent els habitants de Blanes observar els petits núvols blancs que deixaven a l'aire quan esclataven els projectils.²⁹

L'octubre de 1937 els rebels, gràcies als seus agents, van poder tenir més notícies, en aquest cas relatives al Semàfor de Blanes. Segons aquesta informació, el Semàfor estava dotat d'uns magnífics bessons amb trípode circular sistemes "revòlver" amb una possibilitat d'ampliació de 12 a 45 de diàmetre. També disposava d'una emissora d'ona de 5 metres amb antena dirigida que comunicava amb el cap de Tossa de Mar situat a 15 km al nord-oest. A més a més, posseïa heliògraf i un llum que anomenaven "Biosca" que comunicava amb Tossa de Mar i Malgrat de Mar; tenint també comunicació telefònica amb Barcelona i amb la bateria de Blanes. El Semàfor estava situat a l'est del poble, a una altura de 60 a 70 metres que dominava el poble de Blanes, formant aquesta altura un petit cap que l'anomenaven Punta de Santa Anna i l'edifici el Convent de Blanes. Els bessons estaven situats a una caseta de fusta instal·lada a l'edifici i es distingia perfectament des de molt lluny, doncs apareixia com un punt blanc que ressaltava sobre les parets grises de l'edifici. Constituïa una magnífica vista, doncs amb horitzons regularment clars es distingia perfectament Barcelona per un costat i el far de Sant Feliu de Guíxols per l'altre.

28 AGMAB. SHEMA. Caixa 8949.

29 AGMAV, C. 2257, Cp. 6, D. 1/66-67.

Fig. 21 i 22. Imatges actuals dels nius de metralladores de Blanes (GRIEGC).

Fins i tot amb els anomenats bessons s'arribava a veure de 30 a 40 milles mar endins, alternant-se els milicians dia i nit, i establint comunicació amb Barcelona i amb les bateries costaneres sobre el moviment de vaixells i avions. L'emissora estava a 50 metres més al nord-oest en una altre caseta de fusta i en ella hi havia de guàrdia permanent quatre soldats de transmissions.³⁰

30 AGMAB. SHEMA. Caixa 8949.

Una darrera nota posterior, de finals de 1937 d'un altre agent franquista, informava que els nius de metralladores es trobaven distribuïts per protegir tant el port com la desembocadura del riu Tordera, construïts amb sacs terrers i rols, tot i que s'havia començat a procedir a la reforma dels anomenats nius amb la finalitat de realitzar-los permanents.³¹

Com a conclusió s'ha de dir que, tot i la gran despesa realitzada per les autoritats militars republicans en la defensa de la costa, amb la construcció dels diferents nius de metralladores especialment, aquests no van ser utilitzats al llarg de la guerra. Bàsicament perquè la costa catalana no va haver de patir cap desembarcament de tropes franquistes i, doncs, van ser uns elements que es van construir amb unes necessitats militars específiques però que no van tenir cap ús. També s'ha de tenir present que els nius de metralladores no tenien cap arma ni soldats al seu interior. De fet, eren posicions perquè els soldats que es trobaven destinats a la defensa de la costa hi acudissin amb el seu armament en cas de perill. Com hem dit, però, aquesta situació no es va donar al llarg de la guerra i, doncs, es van destinar molts recursos, tant econòmics com materials o humans, a un front que va romandre força inactiu.

Bibliografia

- ALPERT, Michael (2007). *El ejército republicano en la Guerra Civil*. Madrid: Editorial Crítica.
- (2008) *La Guerra Civil Española en el mar*. Madrid: España Editores.
- BERTRAN MUSITU, José (1940). *Experiencias de los Servicios de Información del Nordeste de España (SIFNE) durante la guerra*. Madrid: Espasa Calpe.
- CABEZAS SÁNCHEZ, Adrián (2009). *La Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú. (1936-1939). Aspectes militars*. Vilanova i la Geltrú: Institut d'Estudis Penedesencs.
- (2013) *La defensa de la costa a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Barcelona: Tesi Doctoral.
- (2017) *La defensa de la costa a la província de Tarragona durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Tarragona: El Port de Tarragona.
- CAPDEVILA, Juan (1938). *La fortificación de campaña*. Barcelona: Sindicato de la Industria de la Edificación, Madera y Decoración.
- CASTELLANO RUIZ DE LA TORRE, Ricardo (2004). *Los restos del Asedio. Fortificaciones de la Guerra Civil en el frente de Madrid. Ejército nacional*. Madrid: Editorial Almena.
- (2007) *Los restos de la Defensa. Fortificaciones de la Guerra Civil en el frente de Madrid. Ejército Republicano*. Madrid: Editorial Almena.
- CLARA, Josep (1986). "Bombardeig de Roses i nit de terror". *Revista de Girona*, 118, p. 472-476.
- (1987a) "Els bombardeigs marítims a Palamós durant la Guerra Civil". *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, 6, p. 183-200.
- (1987b) "Els bombardeigs a Blanes durant la Guerra Civil". *Revista de Girona*, 123, p. 390-394.

31 AHEA. A 93.

- (2012) *Els búnquers de la costa catalana. Patrimoni militar en temps de guerra (1936-1939)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor (Col·lecció Camí Ral, núm. 35).
- COMPTE I FREIXANET, Albert (1995). *República i Guerra Civil a Castelló d'Empúries (entre la història i les memòries)*. Figueres: Gràfiques Canigó.
- ENGEL, Carlos (1999). *Historia de las Brigadas Mixtas del Ejército Popular de la República, 1936-1939*. Madrid: Editorial Almena.
- FERNÁNDEZ GUIRAO, FRANCISCO JOSÉ; TOMBERGS, Rebecca Antonie (2008). “Arquitectura militar de la Guerra Civil en Murcia. Una fortificació MLMn olvidada: las casamatas de la Venta de Purias”. *Alberca*, 6, p. 155-177.
- FUENTE, Pablo de la (2010). *Història militar de la Guerra Civil a la comarca de la Selva. Patrimoni i memòria republicana*. Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans.
- GARANGOU, Sònia (2005) *Malgrat 1930-1940: els anys silenciats. República, revolució, guerra i dictadura a un poble de l'Alt Maresme*. Malgrat de Mar,
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1936). *Població de Catalunya 1936*. Barcelona: Servei Central d'Estadística de la Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència.
- GRUP BÚNQUERS D'ARENYS (2009). “Els búnquers de la platja de la Musclera (Arenys de Mar)”. *XXV Sessió d'Estudis Mataronins*. p. 63-79.
- (2010) “Els búnquers del Cavaio (Arenys de Mar)”. *XXVI Sessió d'Estudis Mataronins*. p. 203-217.
- GUARNER, Vicenç (1975). *Cataluña en la Guerra de España*. Madrid: Editorial Gregorio del Toro.
- (1980) *L' aixecament militar i la Guerra Civil a Catalunya*. Barcelona: Publ. de l'Abadia de Montserrat.
- JIMÉNEZ, Àngel (1983). “Els bombardeigs a Sant Feliu de Guíxols durant la Guerra Civil”, *Revista de Girona*, 105, p. 345-355.
- (1988) “Artillers bascos i catalans a Sant Feliu de Guíxols”, *Revista de Girona*, 130, p. 485-490.
- (1995) *La Guerra Civil a Sant Feliu de Guíxols (1936-1939)*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols.
- MANRIQUE GARCÍA, José María; MOLINA FRANCO, Lucas (2006). *Las armas de la Guerra Civil Española*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2006.
- MELIS, George (2012). “La bateria de costa al Molí de Vent de Palamós”. *Estudis del Baix Empordà*, 31, p. 235-250.
- (2015) “La defensa de la Costa Brava Central durante la Guerra Civil”. *Revista Española de Historia Militar*, 155, p. 159-164.
- MONTLLÓ BOLART, Jordi; ALAY, Joan Carles (1999). “Els búnquers del litoral del Maresme. Un element patrimonial a punt de desaparèixer”. *XV Sessió d'Estudis Mataronins*.
- VILA MITJÀ, Mercè (1994). *L'Escala, 1931-1947 (República-Guerra Civil-Postguerra)*, L'Escala: Ajuntament de l'Escala.

Arxius i biblioteques

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

Arxiu General de la Guerra Civil de Àvila (AGMAV)

Arxiu General de la Marina don Álvaro de Bazán (AGMAB)
 Arxiu Històric de l'Exèrcit de l'Aire (AHEA)
 Arxiu Intermedi Militar Pirinenc de Barcelona (AIMP)
 Arxiu General del Museu Marítim de Barcelona (AGMMB)
 Arxiu de la Comandància d'Obres Militar de Barcelona (ACOMB)
 Arxiu Històric Ajuntament de Tossa de Mar (AHATM)
 Arxiu Municipal de Blanes (AMB)
 Biblioteca del Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona (BPR-UB)
 Biblioteca Històrico-Militar de Barcelona, Caserna del Bruc de Barcelona
 Biblioteca de la Facultat d'Història de la Universitat de Barcelona
 Biblioteca del Museu Marítim.
 Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca (CDMH).
 Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar (SAMLM)

Publicacions i revistes

ABC (Madrid)
Anuario Militar de España (Madrid)
 Ara (Palafrugell)
L'Autonomista (Girona)
Boletín Oficial del Estado
Bulletí del Comitè de Defensa Local (Vilanova i la Geltrú)
Diari de Girona
Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya
Diari de Tarragona
Diari Oficial del Ministerio de la Guerra / de Defensa Nacional
 Ebre 38
L'Espurna (Girona)
 Front (Girona)
Gaceta de Madrid / de la República
Llibertat (Mataró)
Memorial del Arma de Ingenieros
 El Punt (Girona)
 Recull (Blanes)
Revista Aeroplano
Revista Española de Historia Militar
Revista General de Marina
Revista de Historia Militar
Revista de Historia Naval
 Serga
Solidaridad Obrera
La Vanguardia
 Última Hora

